

PERISTILSKA ENIGMA IVAN SIKAVICA I MATE ROŠČIĆ U DRAČEVCU NAPRAVILI BIJELI ODLJEV SFINGE, NAKON ŠTO SU JE PRIJE NEKOLIKO DANA 'ODJENULI' U RUŽIČASTU MASU ZA UZIMANJE OTISAKA

BIJELA SFINGA

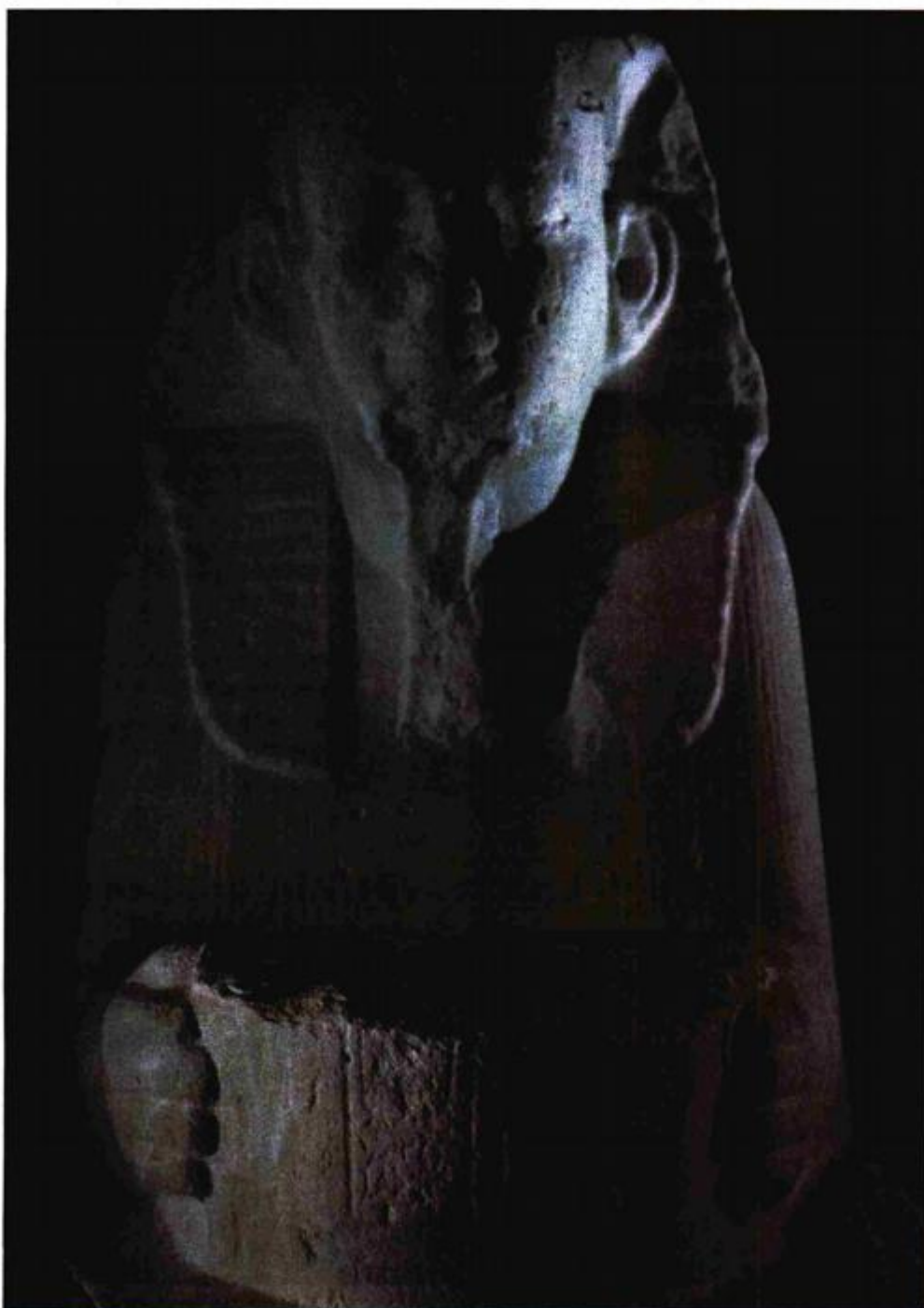
postavlja nove zagonetke

Gipsani odljev peristilske sfinge pokazao je hijeroglifne za koje se do sada nije znalo, a pokazao je i da sfinga ima 'bafé' koje se spajaju s bradom. Odljev je napravljen kako bi se, ako ikad zatreba, sfinga mogla 'popraviti' prema stanju kakvo je utvrđeno ovog tjedna u Restauratorskom zavodu

PIŠE JASMINA PARIĆ
 SNIMA TOM DUBRAVEC/CROPIX

Najstarija "stanovnica" Dioklecijanove palače, egipatska sfinga s Peristila, upravo je dobila svoju bijelu dvojniju koja je izrađena u radionici hrvatskog Restauratorskog zavoda na Dračevcu. Prije toga, sfinga je jedan dan bila i ružičasta jer su je restauratori presvukli posebnom smjesom za uzimanje otisaka, te prema njemu načinili gipsani model.

Bijelom sfingom doslovno su oduševljeni Ivan Sikavica, voditelj restauratorskih radova na Peristilu, i akademski kipar Mate Roščić, koji će izradi-

ti njezinu vjernu repliku. Bijeli model, kažu pokazao je i najsitnije detalje koji se na prvi pogled ne vide na originalu od crnoga granita.

– Na prednjoj strani sfinge nalazi se hijeroglifski natpis u plitkom reljefu, koji i inače nije dobro vidljiv jer je pred njim peristilski stup – kazao nam je Ivan Sikavica.

Treba je čuvati

– Sada smo otkrili i nekoliko "novih" hijeroglifa koji su golim okom bili gotovo nevidljivi. Inače, prije uzimanja otiska sanirali smo nekoliko oštećenja i podlijepili lomove na glavi, te iz velikog loma na leđima uklonili nečistoće, čak i jedan izgubljeni lančić. Sfinga je sada očišćena i bit će ponovno "slobodna", ali treba je čuvati. Jako je stara, ima 3500 godina, pa Grad i Restauratorski zavod moraju pronaći adekvatan način zaštite – kaže Ivan Sikavica, kojemu je bila bliska i ideja o postavljanju replike, ali, napominje, treba barem postojati ograda ili znak upozorenja kako se ne bi svatko po njoj penjao.

Splitska ljepotica inače je Dioklecijanov egipatski plijen. Kada ju je donio kao ukras za palaču, imala je 18 stoljeća. Dioklecijan je 297. i 298. godine gušio pobunu u Egiptu i oduševio se tamošnjom kulturom pa je zaplijenio desetak sfingi, a i stupove na Peristilu dao je sagraditi od asuanskoga granita.

Inače, o broju sfingi u palači puno se raspravljalo, pretpostavlja se da ih je bilo između 10 i 15. Jedna je pokraj Jupiterova hrama, ali nema glavu, druga u Arheološkome muzeju, treća u Muzeju grada Spita, četvrta u podrumima...

Čuvarice grobnica

•• Egipatske sfinge čuvarice su i zaštitnice svetih mjesta i grobnica. Ova mitološka stvorenja imaju sličnu ulogu i u hinduizmu, gdje također čuvaju hramove i čiste od grijeha one koji u njih ulaze.

Grčka je sfinga, pak, bila simbol zla, bila je čudovište koje je sjedilo na tebanskim vratima i zadavalo putnicima zagonetke, a budući da ih nisu znali riješiti, ubijala ih je. Glave joj je došao Edip, koji je zagonetku riješio i oslobodio grad.

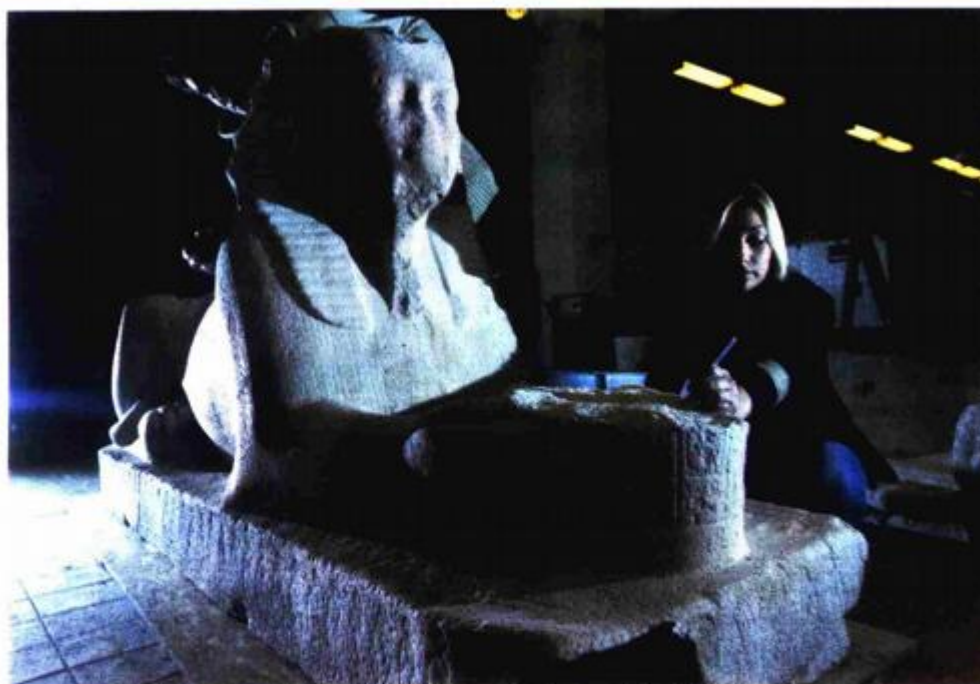
Stradale su prilikom kršćanskog "čišćenja" palače od poganskih simbola, ali je baš ova peristilska, najbliža mauzoleju, odnosno katedrali, ostala čitava, ako se izuzme pukotina na leđima, vjerojatno nastala u padu kamene gromade pri gradnji zvonika.

Peristilska sfinga spada u tzv. tip androsfingi jer ima lavlje tijelo i ljudsku glavu, a egipatske sfinge znale su imati i ovnujsku, sokolovu ili jastrebovu glavu. Također spada u tip "porte-vase" jer drži posudu, i to ljudskim rukama, a ne lavljim šapama. Vjerojatno prikazuje faraona koji prinosi žrtvenu posudu.

– Baš na stijenki te posude otkrili smo hijeroglifne kojima će se baviti drugi stručnjaci, a kako je bijeli otisak mikroskopski osvijetlio svaki detalj, pukotinu i teksturu granita, otkrili smo još nešto – sfinga ima "bafé"; dosta su izlizane, ali postoje, i stapaju se s bradicom – kazao je kipar Mate Roščić, također zaposlen u Konzervatorskom zavodu.

Za slučaj nevolje

On dodaje da je prvobitni plan bio da se replika izradi u boji identičnoj originalu, ali sada razmišljaju o tome da je ostala bijela, radi lakšeg proučavanja i prezentacije.

Bijeli gipsani odljev peristilske sfinge u Restauratorskoj je radionici

Popis pokorenih naroda

•• Hoće li do sada nevidljivi hijeroglifi otkriti nešto novo? Teško, jer je natpis na sfingi odavno preveden, a riječ je o popisu kojemu će eventualno biti pridodan koji detalj. U splitskom Arheološkom muzeju, doduše, nema egiptologa, ali imaju prijepis teksta i prijevod – na sfingi su nabrojani pokoreni narodi, i to azijski i afrički. Sfingom i sličnim spomenicima bavio se dr. Petar Selem, redatelj i egiptolog, koji je istraživanja objavio u Glasniku UNESCO-a i knjizi "Izidin trag".

– Na ovom spomeniku, koji se obično pripisuje Tutmozisu III. iz 18. dinastije, nalazi se kartuša Ramzesa II. On je taj spomenik vjerojatno uzurpirao nekome od svojih prethodnika iz spomenute dinastije. Nije to bilo ništa neobično, štoviše, bila je ustaljena praksa da vladar sa skulpture ili građevine ukloni natpis prijašnjeg vladara i postavi svoj – kazao je dr. Petar Selem, dodavši da će prvom prilikom u Splitu razgledati nove nalaze na sfingi.

Premda postoji i računalna tehnika "snimanja" umjetnine pomoću koje se izrađuje kopija, Roščić drži da je za ovu priliku bila najbolja klasična metoda s odljevom.

– U kalupu je sada zabilježeno točno stanje na određeni datum, a potreban je zbog dva razloga: da se, nedajbože, dio sfinge ošteti, oštećeni se dio može izraditi po kalupu i nadomjestiti – kaže Mate Roščić.

– Uz to, ne znamo što će biti za nekoliko desetljeća. Mogu se oštetiti kisele kiše pa će se opet uzeti otisak, usporediti s ovim današnjim i po potrebi original pohraniti u muzej. Inače, ja sam pobornik stava da na Peristilu mora ostati originalna sfinga. Odlično se drži, samo je treba čuvati – kaže Roščić.

